EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 2.6.2014
COM(2014) 312 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse 24. juuli 2008. aasta raamotsuse 2008/675/JSK (mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes) rakendamist liikmesriikide poolt

SISUKORD

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE, milles käsitletakse 24. juuli 2008. aasta raamotsuse 2008/675/JSK (mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes) rakendamist liikmesriikide poolt

1. Sissejuhatus 3
1.1. Raamotsuse eesmärk ja reguleerimisala 3
1.2. Põhiõiguste kaitse 4
1.3. Raamotsuse peamised osad 4
1,4. Ülevõtmise olukord ja rakendamata jätmise tagajärjed 5
2. Raamotsuse liikmesriikides rakendamise hindamine 6
2.1. Esitatud ülevõtmisõigusaktide esialgne hindamine 6
2.2. Raamotsuse olulisemate sätete hindamine 7
2.2.1. Süüdimõistva kohtuotsuse määratlemine 7
2.2.2. Nõuded välisriigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvestamiseks 7
2.2.3. Samaväärne õiguslik toime 8
2.2.3.1. Kohtueelne etapp 9
2.2.3.2. Kohtumenetluse etapp 9
2.2.3.3. Süüdimõistva kohtuotsuse täideviimise etapp 10
2.2.4. Piisava teabe saamine varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste kohta 10
3. Järeldused 11

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

milles käsitletakse 24. juuli 2008. aasta raamotsuse 2008/675/JSK (mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes) rakendamist liikmesriikide poolt

1. SISSEJUHATUS

1.1. Raamotsuse eesmärk ja reguleerimisala

Vastastikusele usaldusele rajatud tõelisel õigusalal on Euroopa Liit võtnud meetmeid, et kaitsta kodanikke kuritegude eest kõikjal Euroopa Liidus ja tagada samal ajal kodanike põhiõiguste kaitse, kui nad osalevad kriminaalmenetluses kas kannatanu või süüdistatavana.

Euroopa Liidus, kus inimestel on õigus vabalt liikuda ja elukohta valida, eeldab tõelise Euroopa õigusala säilitamine ja arendamine seda, et ühes liikmesriigis isiku suhtes tehtud süüdimõistvat kohtuotsust võetakse edasiste kuritegude ärahoidmise eesmärgil arvesse ka teises liikmesriigis. Kui sama isik paneb toime uue õiguserikkumise, tuleks seda isiku käitumist iseloomustavat asjaolu uues kriminaalmenetluses arvesse võtta, tingimusel et see ei mõjuta menetluse õiglust.

ELis kriminaalasjades tõhusa õigusemõistmise (sealhulgas kuriteoohvrite kaitse) tagamise eeldus on see, et kõigis liikmesriikides kehtivad normid, mis näevad ette, et kriminaalmenetluse kõigis etappides võetakse arvesse seda, kas isik on sooritanud kuriteo esmakordselt või on tema suhtes mõnes teises liikmesriigis juba süüdimõistev otsus tehtud. Õigusrikkuja kriminaalse mineviku hindamine on oluline uue kriminaalmenetluse tõhusaks läbiviimiseks, eelkõige selleks, et tagada teadlike otsuste tegemine eelvangistuse või kautsjoni maksmise kohta ja omada karistuse määramise etapil täielikku teavet.

Sellises kontekstis võeti vastu 24. juuli 2008. aasta raamotsus 2008/675/JSK, mis käsitleb Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist uutes kriminaalmenetlustes. See raamotsus võimaldab ühe liikmesriigi õigusasutustel võtta arvesse teiste liikmesriikide kohtute tehtud lõplikke otsuseid kriminaalasjades. Raamotsusega on kindlaks määratud tingimused, mille alusel võtavad õigusasutused isiku vastu alustatud kriminaalmenetluses arvesse sama isiku suhtes teistes liikmesriikides muude tegude eest langetatud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid. Uute kriminaalmenetluste kontekstis peavad liikmesriigid tagama, et teises liikmesriigis tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid võetakse nõuetekohaselt arvesse samade normide kohaselt nagu samas liikmesriigis tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid.

Kõnealuse raamotsusega asendatakse 28. mail 1970. aastal vastu võetud Euroopa Nõukogu kohtuotsuste rahvusvahelise kehtivuse konventsiooni[1] artikkel 56, milles käsitletakse kriminaalasjades tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmist

[1] http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?CL=ENG&CM=1&NT=070. Konventsiooni on ratifitseerinud 11 ELi liikmesriiki: AT, BE, BG, CY, DK, EE, LT, LV, NL, RO ja ES.

liikmesriikides, kes on nimetatud konventsiooni osalised. Varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste alast teavet saab ELi karistusregistrite andmete vahetamise süsteemi (ECRIS) kaudu.[2]

Käesoleva aruande eesmärk on koostada esialgne hinnang nende liikmesriikide ülevõtmisõigusaktide kohta, mis on komisjonile juba laekunud.

Alates 1. detsembrist 2014, mil lõppeb Lissaboni lepingu viieaastane üleminekuperiood, hakatakse Lissaboni lepingu eelse, kriminaalasjades tehtavat õigusalast koostööd ja politseikoostööd käsitleva ELi õigustiku suhtes täielikult kohaldama Euroopa Kohtu õigusemõistmise volitusi ja komisjoni volitusi seoses rikkumismenetluste algatamisega.

1.2. Põhiõiguste kaitse

Nagu on sätestatud raamotsuse artikli 1 lõikes 2 ja põhjenduses 12, austatakse raamotsuses põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mida on tunnustatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6 ja kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi („harta”).

Selles kontekstis viitavad mõned liikmesriigid oma rakendusaktides sõnaselgelt põhiõiguste ja Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtete kaitsele varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmisel uute kriminaalmenetluste kontekstis. Mõnes liikmesriigis on süüdimõistva kohtuotsuse arvessevõtmine välistatud juhtudel, mille puhul on alust arvata, et see rikuks teises liikmesriigis süüdimõistetud isiku vabadust ja õigusi. Teiste liikmesriikide rakendusaktides sätestatakse sõnaselge nõue selle kohta, et varasem süüdimõistev kohtuotsus peab olema kooskõlas õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 tähenduses (AT, DE, PL).

1.3. Raamotsuse peamised osad

Raamotsuse 2008/675/JSK eesmärk on tagada, et siseriiklikele ja teistes liikmesriikides tehtud süüdimõistvatele kohtuotsustele antakse samaväärne õiguslik toime. Raamotsuse artikli 2 kohaselt on mõiste „süüdimõistev kohtuotsus” määratletud kui „igasugune kriminaalkohtu tehtud lõplik otsus, millega mõistetakse isik süüdi kuriteos”.

Artikkel 3 on raamotsuse olulisim säte, mis tugineb süüdimõistvate kohtuotsuste lihtassimilatsiooni põhimõttele ja milles on kehtestatud põhimõte, mille kohaselt välisriigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste õiguslik toime peab vastavalt siseriiklikule õigusele olema samaväärne siseriiklike süüdimõistvate otsuste õigusliku toimega (samaväärsuse põhimõte).

See tähendab kohustust võtta vastavalt siseriiklikule õigusele arvesse välisriigis tehtud süüdimõistvaid kohtuotsuseid (liikmesriigi ainus kohustus on võtta arvesse

[2] Nõukogu raamotsus 2009/315/JSK, 26. veebruar 2009, mis käsitleb karistusregistrite andmete vahetamise liikmesriikidevahelist korraldust ja andmete sisu: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:093:0023:0032:EN:PDF. Nõukogu otsus 2009/316/JSK, 6. aprill 2009, Euroopa karistusregistrite infosüsteemi (ECRIS) loomise kohta raamotsuse 2009/315/JSK artikli 11 kohaldamiseks: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:093:0033:0048:ET:PDF.

välisriigis tehtud süüdimõistev kohtuotsus sellises ulatuses, nagu võetakse arvesse siseriiklikke süüdimõistvaid kohtuotsuseid).

Varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid tuleb arvesse võtta kohtueelses etapis, kohtumenetluse etapis ja kohtuotsuse täideviimisel (artikli 3 lõige 2). Põhjalikult tuleks kaaluda varem tehtud süüdimõistvaid kohtuotsuseid eelkõige seoses kohaldatava menetluskorraga, mis puudutab

eelvangistust,

kuriteo määratlemist,

karistuse liigi ja raskusastme määramist,

kohtuotsuste täitmist.

Kui uut menetlust läbi viiv liikmesriik võtab arvesse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid, ei ole sellel sekkuvat, tühistavat ega läbivaatavat toimet varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste suhtes. Karistuse määramise puhul uue kriminaalmenetluse käigus on raamotsuses üldreeglist ette nähtud erandid.

Juhtudel, mil teine liikmesriik ei ole teinud või täielikult täide viinud varasemat süüdimõistvat kohtuotsust enne selle õigusrikkumise toimepanemist, mille kohta on algatatud uus menetlus, ei ole liikmesriikidel raamotsuse kohaselt kohustust kohaldada karistuse määramise suhtes siseriiklikke eeskirju, kui nende kohaldamine välisriigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste suhtes piiraks kohtunikku karistuse määramisel.

Põhjendustes 8 ja 9, mida tuleb käsitada koostoimes raamotsuse artikli 3 lõikega 5, on antud juhised, milles rõhutatakse karistuse raskusastme ja õigusrikkuja isikliku olukorra proportsionaalsuse arvessevõtmist. Huvitaval kombel ei viita ühegi liikmesriigi rakendusmeede põhjendusele 8, milles on sätestatud, et kui kriminaalmenetluse käigus on ühes liikmesriigis kättesaadav teave teises liikmesriigis tehtud varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste kohta, tuleks võimaluste piires vältida asjaomase isiku ebasoodsamat kohtlemist võrreldes olukorraga, kui varasemaks süüdimõistvaks kohtuotsuseks oleks olnud siseriiklik otsus.

Artikli 3 lõigetes 1 ja 2 on käsitletud kriminaalõiguse üldpõhimõtteid ja -menetlusi, mis on sätestatud näiteks kriminaalmenetluse seadustikes teises liikmesriigis tehtud süüdimõistva kohtuotsuse arvessevõtmiseks uue kriminaalmenetluse käigus. Artikli 3 lõigete 4 ja 5 rakendamist tuleb hinnata konkreetselt karistuste määramisega seotud siseriiklike kriminaalõiguse põhimõtete ja menetluste (näit liitkaristused) valguses.

1.4. Ülevõtmise olukord ja rakendamata jätmise tagajärjed

Aruande koostamise ajal oli komisjon saanud teatised riiklike ülevõtmisõigusaktide kohta järgmiselt 22 liikmesriigilt: **AT, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, FI, FR, HU, HR, IE, LU, LV, NL, PL, RO, SE, SI, SK** ja **UK**.

Rohkem kui kolm aastat pärast rakendamise kuupäeva ei ole kuus järgmist liikmesriiki veel komisjoni teavitanud meetmetest, millega võetakse üle kõnealuse raamotsuse kohustused: **BE, ES, IT, LT, MT** ja **PT**.

Neli liikmesriiki on komisjonile teatanud asjakohaste ülevõtmismeetmete ettevalmistamisest (**BE, ES, LT, MT**). Kuid ükski nimetatud liikmesriikidest ei ole

meetmeid vastu võtnud ega komisjonile vastavat teatist esitanud enne 2014. aasta aprilli.

Käesoleva aruande lisas on esitatud tabel raamotsuse rakendamise olukorra kohta.

Liikmesriigid peavad rakendama raamotsuseid samamoodi nagu kõiki teisi ELi õigustikku kuuluvaid akte. Raamotsused on saavutatava tulemuse osas liikmesriikide jaoks siduvad, aga iga riik valib ise rakendamise viisi ja meetodi. Raamotsustel ei ole vahetut õigusmõju. Samas kehtib endise Euroopa Liidu lepingu VI jaotise alusel vastu võetud raamotsuste suhtes ühetaolise tõlgendamise põhimõte.

Ehkki raamotsuse ebapiisav rakendamine ühes liikmesriigis ei mõjuta otseselt teisi liikmesriike, on õigusemõistmise huvides oluline, et ühe liikmesriigi kohtul on võimalik võtta arvesse teiste liikmesriikide kohtutes kriminaalasjades tehtud lõplikke otsuseid. Seda lähenemisviisi toetab detsentraliseeritud infotehnoloogia süsteem ECRIS, mille eesmärk on liikmeriikide kodanike kohta teistes liikmesriikides tehtud süüdimõistvaid otsuseid käsitleva teabe tõhus vahetamine. Euroopa õigusalal on olulise tähtsusega samaväärsuse põhimõtte korrektne kohaldamine ja vajadus tagada, et välisriigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste õiguslik toime on põhimõtteliselt alati samaväärne siseriikliku süüdimõistva kohtuotsuse õigusliku toimega.

2. RAAMOTSUSE LIIKMESRIIKIDES RAKENDAMISE HINDAMINE

2.1. Esitatud ülevõtmisõigusaktide esialgne hindamine

Aruandes hinnatakse, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud raamotsuse järgimiseks vajalikke meetmeid. Raamotsuse siseriiklikku kriminaalõigusesse ülevõtmise taseme hindamisel keskendub komisjon eelkõige artiklis 3 sisalduvatele kohustustele, nimelt samaväärsuse põhimõtte nõuetekohasele kehtestamisele, ja sellele, et välisriigis tehtud varasematele süüdimõistvatele kohtuotsustele antakse vastavalt siseriiklikule õigusele varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste õiguslik toime siseriiklikus kriminaalsüsteemis.

Üldiselt on liikmesriigid valinud raamotsuse ülevõtmiseks siseriiklikku õigusesse ja kriminaalõigusesse väga sarnase lähenemisviisi. Enamikul liikmesriikidest tuli kõnealust küsimust reguleerivat seadust lihtsalt muuta, samal ajal kui paar liikmesriiki võttis ülevõtmisvahendina vastu eraldi rakendusakti.

Raamotsuse rakendamist takistab asjaolu, et kuus liikmesriiki ei ole veel raamotsusest tulenevaid kohustusi täitnud.

2.2. Raamotsuse olulisemate sätete hindamine

2.2.1. Süüdimõistva kohtuotsuse määratlemine

Kõik liikmesriigid ei ole veel ametlikult üle võtnud mõistet „süüdimõistev kohtuotsus”, mis on määratletud kui „igasugune kriminaalkohtu tehtud lõplik otsus, millega mõistetakse isik süüdi kuriteos”. Mitu liikmesriiki ei ole esitanud sõnaselget määratlust selle kohta, mida nad peavad süüdimõistvaks kohtuotsuseks kõnealuse raamotsuse tähenduses (AT, BG, DK, EL, FR, IE, LU, LV, RO, SE, SI, SK ja UK). Need liikmesriigid kohaldavad aga omaenda kriminaalõiguse üldpõhimõtteid ja määratlusi. Näiteks Läti ja Rumeenia viitasid varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste sõnaselge määratlemise asemel üksnes „korduvkuritegevusele”.

Mõiste „varasem süüdimõistev kohtuotsus” ebatäpne kasutamine võib viia erinevusteni raamotsuse kohaldamisalas (raamotsust kohaldatakse lõplike otsuste suhtes) ja sellest tulenevalt luua olukorra, kus isikutel puudub õiguskindlus. Lisaks tuleks raamotsuses sätestatud nõuet, et arvesse võetakse ainult lõplikke otsuseid, vaadelda ka kahtlustatavate ja süüdistatavate menetluslike õiguste tagamise valguses kriminaalmenetluses kõikjal liidus. Kohaldamisala piiramine üksnes lõplike otsustega tähendab seda, et raamotsuses järgitakse ja toetatakse täielikult süütuse presumptsiooni, mis on kriminaalmenetluses põhiõiguste ja menetlusõiguste kaitse keskmes.

Soome ja Ühendkuningriigi seadused hõlmavad reaalseid vanglakaristusi, üldkasulikku tööd, trahve või samaväärseid karistusi kui otsuse liiki, mida saab käsitada kui tingimusi, mille kohaselt võetakse arvesse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid.

Taani, Soome, Horvaatia, Luksemburg, Läti, Rootsi ja Sloveenia ei ole kehtestanud täiendavaid nõudeid varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmiseks. Neis liikmesriikides saavad kohtud anda samasuguse kaalu teises liikmesriigis tehtud süüdimõistvale kohtuotsusele, nagu seda tehakse oma riigis tehtud kohtuotsustega (kohtu kaalutlusõiguse põhimõte). Selline lähenemisviis on kooskõlas vastastikuse tunnustamise põhimõttega, kuna see peegeldab tugevat usaldust teiste liikmesriikide lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste ja karistusregistrite suhtes.

2.2.2. Nõuded välisriigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvestamiseks

Enamikus liikmesriikides (AT, BG, CZ, CY, EL, FR, HU, NL, PL, RO, SK ja UK) on pädeval asutusel kohustus varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmisel kohaldada konkreetsetel juhtudel kahepoolse karistatavuse nõuet (vastavalt nende riikide rakendusseadustele ja -meetmetele). See tähendab, et kohus võib varasemat süüdimõistvat kohtuotsust arvesse võtta üksnes juhul, kui see otsus on tehtud õigusrikkumise kohta, mida sellisena tunnistatakse ja mis on karistatav vastavalt selle liikmesriigi õigusele.

Kahepoolse karistatavuse kontroll on õigustatud, kuna vastavalt raamotsusele on liikmesriikidel lihtsalt kohustus võtta arvesse teises liikmesriigis tehtud süüdimõistvaid kohtuotsuseid sellises ulatuses nagu siseriiklikult tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid ning anda neile samaväärne õiguslik toime. Kui õigusrikkumine, mille kohta varasem süüdimõistev kohtuotsus tehtud on, ei ole liikmesriigis karistatav, ei saa kohus seetõttu sellele omistada samaväärset õiguslikku toimet, kuna juhul, kui see tegu oleks toime pandud kohtu asukoha liikmesriigis, oleks sellel õiguslik toime täielikult puudunud[3].

Ungari seaduse sõnastus erineb siinkohal mõneti: välisriigi kohtu mõistetud karistused või kohtuotsusest tulenevad meetmed „ei saa olla vastuolus Ungari õigusega”. Madalmaade õiguses kasutatakse väljendit „sarnased kuriteod”. Madalmaade seaduses on sätestatud, et sarnane kuritegu võib olla kuritegu välisriigi õiguse kohaselt, mis „võib olla erinevalt sõnastatud, aga mille eesmärk on kaitsta samasuguseid õiguslikke huvisid ja kuulub seetõttu sama liiki kuritegude alla kui Madalmaade õiguse kohane kuritegu, millega on seotud korduva õigusrikkumise säte”. Vastupidiselt kirjeldatud lähenemisviisile on mõned liikmesriigid (näiteks

[3] Vt ka raamotsuse põhjendus 6.

Prantsusmaa) valinud teo kvalifitseerimisel põhineva lähenemisviisi. Varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste kahepoolse karistatavuse hindamisel kvalifitseeritakse tegu vastavalt Prantsuse õiguses määratletud õigusrikkumisele ning karistusi hinnatakse vastavalt Prantsuse õiguses samaväärsete tegude eest sätestatud karistustele. Slovakkia õiguses nõutakse kahepoolset karistatavust või seda, et teiste liikmesriikide kohtute kriminaalasjades tehtud otsuseid saab täita või neile Slovakkias samaväärse õigusliku toime anda üksnes siis, kui see on ette nähtud rahvusvahelise lepingu või õigusaktiga.

Mõned liikmesriigid on lisaks kahepoolse karistatavuse nõudele kehtestanud muid tingimusi. Üks näide on see, et lisaks kahepoolse karistatavuse nõudele on vajalik piisava teabe olemasolu varasemate süüdimõistvate otsuste kohta (CY, PL)[4]. Poola õiguses on sätestatud, et varasemat süüdimõistvat otsust ei saa arvesse võtta, kui määratud karistust on amnestia või armuandmise korras kergendatud või süüdimõistetu karistuses kandmisest vabastatud.

Slovakkia on oma seadusesse lisanud, et varasemate süüdimõistvate otsuste arvessevõtmine on võimalik ka siis, kui riigil on sellesisuline kohustus rahvusvahelise lepingu raames, kus ta osaleb. Iirimaal peab süüdistataval olema võimalus võtta omaks või eitada kõiki varasemaid süüdimõistvaid otsuseid, kui isikule esitatakse siseriikliku (või välisriigi) kohtu süüdimõistev otsus. Kui kohtumenetluses kasutatakse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid mis tahes eesmärgil, peavad need olema tõestatud seaduslike tõenditega või peab süüdistatav need sõnaselgelt omaks võtma.

Ungaris kohaldatakse teises riigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste suhtes enne nende arvessevõtmist ulatuslikku tunnustamise menetlust. Täiendavate nõuete lisamine teises riigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmisel peaks olema proportsionaalne raamotsuse eesmärkidega.

2.2.3. Samaväärne õiguslik toime

Raamotsuse selle aspekti õiguslikku konteksti on käsitletud punktis 1.3 („Raamotsuse peamised osad”). Ebaselge on selle normi täitmise ulatus, mille kohaselt välisriigis tehtud varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste õiguslik toime on samaväärne varasemate siseriiklike süüdimõistvate kohtuotsuste õigusliku toimega vastavalt siseriiklikule õigusele. Üheksa liikmesriiki ei ole selle nõude täitmise kohta ammendavat teavet esitanud. Esitatud teatistest ilmneb, et üheksa liikmesriiki keskendus üksnes samaväärsuse põhimõtte (artikli 3 lõige 1) kohaldamisele, aga ei esitanud muud teavet seoses õigusliku toimega, mida nad omistavad varasematele teises riigis tehtud süüdimõistvatele kohtuotsustele, ja sellega, millises menetluse (kohtueelne, kohtumenetlus, kohtuotsuse täideviimine) etapis seda toimet siseriiklikus kriminaalkohtusüsteemis kohaldatakse (artikli 3 lõige 2): BG, CZ, EE, HU, FR, LU, PL, RO ja SK.

[4] Küprose õiguses on täpsustatud „piisava teabe” mõistet: selle isiku täisnimi, sünniaeg ja -koht, kelle kohta on tehtud süüdimõistev kohtuotsus; süüdimõistva kohtuotsuse kuupäev, kohtu nimi, kuupäev, mil otsus muutus lõplikuks; andmed kuriteo kohta, mille kohta süüdimõistev kohtuotsus langetati, kuriteo sooritamise kuupäev, kuriteo nimetus või õiguslik määratlus ning viide kohaldatavatele õigusnormidele; teave süüdimõistva kohtuotsuse sisu ja kuriteo kohta, lisakaristused, turvameetmed ja süüdimõistva kohtuotsuse täitmist muutvad hilisemad otsused.

Teave liikmesriikide õigussüsteemide ja varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste tagajärgede kohta peaks olema kättesaadav kõigile liikmeriikidele ja eelkõige süüdistatavatele. Selle eesmärk on tugevdada õiguskindluse ja vastastikuse usalduse põhimõtet.

Käesoleva esialgse hinnangu kohaselt on järgmiste 13 liikmesriigi teatistes raamotsuse rakendamise kohta käsitletud raamotsuse kõiki olulisi elemente (näit samaväärsuse põhimõte ja õiguslik toime): AT, CY, DE, DK, FI, EL, HR, IE, LV, NL, SE, SI ja UK.

2.2.3.1. Kohtueelne etapp

Mõnes liikmesriigis võib varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid arvesse võtta juba kriminaalmenetluse kohtueelses etapis. Horvaatias saab karistusregistri andmeid ja muid andmeid kuritegudes süüdimõistmise kohta pidada kõige uuemateks tõenditeks enne, kui süüdistatava suhtes pärast tõendite kogumise lõpetamist uurimist toimetama hakatakse. Rootsi õiguses on sätestatud, et varasemal kriminaalsel tegevusel on oluline kaal otsuste tegemisel enne karistuse määramist toimetatava uurimise kohta.

Kreeka on täpsustanud, et kohtuotsuseid võetakse arvesse kriminaalmenetluse igas etapis, olenemata sellest, kas tegemist on Kreeka kohtu või välisriigi kohtu otsusega, seda ka retsidiivsuse kindlakstegemisel.

Mõnes liikmesriigis võib varasem süüdimõistev kohtuotsus mõjutada otsuse tegemist eelvangistuse kohta: seda võib käsitada olulise asjaoluna kohtu kaalutlusõiguse teostamisel ja kohus võib keelduda kautsjoni määramisest, kui isikule on esitatud süüdistus raske kuriteo toimepanemises (IE). Mõnes liikmesriigis määratakse eelvangistus juhul, kui kahtlustatav on süüdi mõistetud viimaste aastate jooksul (AT, EL, NL, SE). Teine võimalus varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste arvesse võtmiseks kriminaalmenetlustes lähtub oportuniteedi ehk otstarbekuse põhimõttest[5]. (SE, SI)

Komisjon on seisukohal, et kui liikmesriigid võtavad varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid arvesse tegurina eelvangistuse kohaldamist käsitleva otsuse tegemisel, tuleks seost raamotsuse kriteeriumide ja eelvangistust käsitleva otsuse tegemisel kohaldatavate siseriiklikus õiguses sätestatud kriteeriumide vahel hinnata rangelt Euroopa Nõukogu asjakohaste soovituste [6]ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktika valguses. Eelvangistuse kohaldamist käsitleva otsuse põhjused tuleks selgelt sõnastada vastavalt konkreetsele juhtumile ja see ei saa põhineda üksnes asjaolul, et isik on varem süüdi mõistetud.

2.2.3.2. Kohtumenetluse etapp

Paljudes liikmesriikides võetakse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid arvesse otsuse tegemisel karistuse liigi, taseme ja ulatuse kohta (AT, CY, DE, DK, HR, HU, IE, LV, NL, SE, SI ja UK), näiteks otsustava tegurina otsuse tegemisel süü astme

5 See põhimõte hõlmab prokuröri kaalutlusõigust jätkata uurimist või menetlus katkestada.

6 Vt ka Euroopa Nõukogu resolutsioon (65) 11 (vastu võetud ministrite asetäitjate 9. aprilli 1965. aasta kohtumisel): https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=582145&SecMode=1&DocId=626216&Usage=2.

(HR), karistuse eesmärgi (HR) või raskendavate asjaolude olemasolu kohta (DK, LV, UK).

Rootsis välistavad varasemad kohtumenetlused tingimisi karistuse määramise. Vastavalt Taani ja Rootsi õigusele saab varasemat süüdimõistvat otsust pidada raskendavaks asjaoluks juhul, kui õigusrikkumine, mille osas süüdimõistev otsus langetati, on asjakohane seoses arutluse all oleva õigusrikkumisega. Sloveenia õiguses on sätestatud, et karistuse raskusastme hindamisel kaalub kohus eelkõige seda, kas varasem õigusrikkumine on sama liiki kui uus õigusrikkumine, kas mõlemad õigusrikkumised sooritati sama ajendiga, ning seda, kui palju aega on möödunud varasema süüdimõistva kohtuotsuse kandmisest, karistuse kergendamisest või aegumisest.

Mõnikord võtavad liikmesriigid arvesse seda, kui palju aega on möödunud varasema süüdimõistva kohtuotsuse langetamisest, kandmisest, kergendamisest või aegumisest (DK, NL, SE, SI). Samuti on võimalik see, et varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid võetakse arvesse, kui kohtud väljastavad korralduse, mille eesmärk on tagada süüdistatava kohalolek või kõrvaldada õigusrikkumise kordumise oht, eelkõige otsuste korral, millega nähakse ette süüdistatava kinnipidamine või muud meetmed, et tagada süüdistatava kohalolek (SI).

Mõnes liikmesriigis mõjutab varasem süüdimõistev kohtuotsus kuriteo klassifitseerimist kriminaalseadustiku kohaselt (HU, NL, UK), näiteks õigusrikkumise raskuse hindamisel (UK).

2.2.3.3. Süüdimõistva kohtuotsuse täideviimise etapp

Mõnes liikmesriigis võetakse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid arvesse karistuse täideviimisel (DE, HR, NL ja SE). Näiteks on võimalik, et varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid võetakse arvesse tingimisi karistusi (DE, SE) või tingimisi ennetähtaegset vabastamist (DE) käsitlevate otsuste tegemisel, või siis, kui tingimisi mõistetud karistus või vabadusekaotuslik meede täitmisele pööratakse (AT, DE). Mõnes riigis on kohtutel kohustus võtta arvesse varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid otsustamisel, kas süüdi mõistetud isik viiakse kõrge turvalisusega vanglaosakonda (SE) või retsidivistide osakonda (NL). Sageli märgitakse, et kohtud pööravad tingimisi mõistetud karistuse või vabadusekaotusliku meetme täitmisele, kui isik sooritab katseajal uue õigusrikkumise (DE, SE). Rootsi võtab varasemat süüdimõistvat kohtuotsust arvesse otsuse tegemisel eluaegse vanglakaristuse muutmisel tähtajaliseks vangistuseks.

2.2.4. Piisav teave varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste kohta

Mõned liikmesriigid teavitasid komisjoni ka riiklike karistusregistrite korraldamise õigusaktidest või sise-eeskirjadest (EE, HU ja LV).

Vaid kaks liikmesriiki (EE, IE) on viidanud karistusregistri andmete vahetamisele (ECRIS). Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et süsteem ECRIS raamotsuse 2008/675/JSK vastuvõtmise ajal veel ei toiminud. Liikmesriigid hakkasid süsteemi kasutama 2012. aasta aprillis ja praegu kasutab seda karistusregistris leiduva teabe

vahetamiseks 25 liikmesriigi keskasutust. ECRIS toetab raamotsuse tõhusat rakendamist. Praeguse seisuga ei ole kõik keskasutused omavahel ühendatud.

3. JÄRELDUSED

- Raamotsuses 2008/675/JSK on seatud juhtpõhimõtteks teise riigi ja siseriikliku süüdimõistva kohtuotsuse samaväärsuse põhimõte uutes kriminaalmenetlustes. Selles on kinnitatud põhimõtet, mille kohaselt peaks teistes liikmesriikides tehtud süüdimõistvatel kohtuotsustel olema liikmesriigi kohtutes siseriikliku õiguse alusel tehtud süüdimõistvate kohtuotsustega samaväärne toime olenemata sellest, kas see toime puudutab faktilisi asjaolusid või menetlus- või materiaalõigust. Raamotsuse põhjenduses 5 on märgitud, et „käesoleva raamotsuse eesmärk ei ole siiski ühtlustada erinevate siseriiklike õigusaktidega varasematele süüdimõistvatele kohtuotsustele antud tagajärgi ja kohustus võtta teistes liikmesriikides tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid arvesse kehtib ainult sellises ulatuses, nagu siseriikliku õiguse kohaselt võetakse arvesse liikmesriigis tehtud varasemaid süüdimõistvaid kohtuotsuseid”.

  Raamotsusel on märkimisväärne lisaväärtus: sellega soodustatakse vastastikust usaldust karistusõiguse ja kohtuotsuste vastu Euroopa õigusalal, kuna sellega edendatakse sellist õiguskultuuri, milles teises liikmesriigis tehtud varasemaid süüdimõistvaid otsuseid võetakse põhimõtteliselt arvesse.

- Ehkki kõnealuse raamotsuse üle võtnud 22 liikmesriigi jõupingutused on tunnustamist väärt, tuleb märkida ka seda, et raamotsuse teksti ja mõtte järgimise tase erineb liikmesriigiti märkimisväärselt. Järgmiselt 13 liikmesriigilt saadud siseriiklikud rakendussätted on üldjoontes rahuldavad: AT, CY, DE, DK, EL, FI, HR, IE, LV, NL, SE, SI ja UK.

- Ülejäänud üheksa komisjonile teatise esitanud liikmesriiki ei ole esitanud ammendavat teavet seoses varasemate teises riigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste õigusliku toime ülevõtmise kohta oma siseriiklikku kriminaalkohtusüsteemi. Nende liikmesriikide normide järgimise taset ei saa selles küsimuses hinnata.

- Raamotsuse ülevõtmata jätmine või osaline ja mittetäielik ülevõtmine takistab Euroopa õigusala tõhusat toimimist. Samuti võib see kahjustada ELi kodanike õiguspäraseid ootusi, kuna nad ei saa kasu raamotsusest, mille eesmärk on vähendada kuritegude korduvat toimepanemist.

- Hilinenud rakendamine on kahetsusväärne, kuna raamotsus võimaldab suurendada kriminaalõigussüsteemi tõhusat haldust. Raamotsusega luuakse õiguserikkuja kriminaalse mineviku hindamiseks ja sellest tulenevalt ohvrite kaitsmiseks vajalikud õiguslikud võimalused.

- Komisjon jälgib ka edaspidi hoolikalt, kuidas liikmesriigid raamotsuse nõudeid täidavad. Komisjon analüüsib eelkõige seda, kas liikmesriigid kohaldavad nõuetekohaselt samaväärsuse põhimõtet, ja seda, kas teises riigis tehtud süüdimõistvate kohtuotsuste õiguslik mõju on põhimõtteliselt samaväärne siseriiklike süüdimõistvate kohtuotsuste õigusliku mõjuga liikmesriikide kriminaalkohtusüsteemis.

- On väga oluline, et kõik liikmesriigid käesolevat aruannet arvesse võtaksid ja esitaksid komisjonile vajaliku täiendava teabe, et täita oma aluslepingust tulenevaid kohustusi. Lisaks ärgitab komisjon neid liikmesriike, kes on andnud teada, et nad valmistavad ette asjaomaseid õigusakte, neid õigusakte vastu võtma ja komisjoni nendest meetmetest esimesel võimalusel teavitama. Komisjon kutsub kõiki liikmesriike, kes ei ole seda veel teinud, võtma kiiresti meetmeid, et rakendada kõnealust raamotsust täies ulatuses. Lisaks kutsub ta liikmesriike, kes ei ole raamotsust nõuetekohaselt üle võtnud, vaatama läbi ja ühtlustama oma riiklikud rakendusaktid raamotsuse sätetega.